

آثار امر به معروف و نهی از منکر در امنیت و انتظام جامعه

اژدر شمشخانی^۱، حمید رضا مرادی رستگار^۲، اعظم شمشخانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۱۹

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی نقش امر به معروف و نهی از منکر در امنیت و انتظام جامعه می‌باشد. معروف، هر کار نیک و شایسته‌ای است که دین، عقل و فطرت به آن دستور دهد و مطلوب سعادت انسان باشد. منکر هر عمل ناپسندی است که نفس یا شیطان به آن دعوت کند. از نظر اسلام، دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر، راهکاری عملی برای جلوگیری از انحراف در دین است. این رو قرآن کریم نخستین وظیفه همه انبیاء را امر به معروف و نهی از منکر معرفی کرده است. این دو فریضه باید توسط همه افراد جامعه، چه در مسائل فردی و جزئی و چه در مسائل اجتماعی و کلی اجرا شود؛ زیرا این دو فریضه، علت مبقیه دین است و نقش بنیادین در امنیت اخلاقی و معنوی جامعه اسلامی دارد. امروزه که استکبار جهانی، با تهاجم فرهنگی امنیت اخلاقی و معنوی جامعه دینی را متزلزل نموده است. ضرورت دارد که امر به معروف و نهی از منکر بیش از گذشته مورد توجه قرار بگیرد و پیرامونش بحث و گفتگو شود. در این تحقیق، روش پژوهش توصیفی تحلیلی (اسنادی) بوده است. با بررسی متون کتب و مجلات مرتبط با موضوع پژوهش به بررسی آثار امر به معروف و نهی از منکر در امنیت و انتظام جامعه پرداخته شده است. نتایج پژوهش نشان داد که امنیت انسجام و بقای جامعه و وحدت آن و برقراری عدالت اجتماعی از مهم‌ترین آثار امر به معروف و نهی از منکر در امنیت و انتظام جامعه می‌باشند.

واژگان کلیدی: امر به معروف، نهی از منکر، امنیت، جامعه.

۱- کارشناس ارشد علوم تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی (نویسنده مسؤل) Azhdarshamkani@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز.

۳- کارشناس الهیات و معارف اسلامی

مقدمه

امر به معروف و نهی از منکر در قرآن کریم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. گاه از این دو فریضه در کنار ایمان به خدا و آخرت یاد شده است: "يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ" (آل عمران/۱۱۴) و گاه پیش‌تر از برپا داشتن نماز و زکات و ویژگی مردان و زنان با ایمان شمرده شده است: "الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ" (توبه/۷۱) در برابر، از جمله ویژگی‌های منافقان، امر به منکر و نهی از معروف یاد شده است: "الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ" (توبه/۶۷) قرآن کریم امر به معروف و نهی از منکر را سنت خداوند دانسته و براساس روایتی از پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله) آمران به معروف و ناهیان از منکر جانشینان خداوند در عمل به این وظیفه‌اند: "إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ" (نحل/۹۰) و تورات و انجیل به‌جا آوردن این دو واجب را از اوصاف پیامبر این امت برشمرده است (اعراف/۱۵۷). عمل کردن به این دو فریضه شاخص امت اسلامی و رمز برتری آنان بر سایر امت‌ها معرفی شده است: "كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ" (آل عمران/۱۱۰) و مسلمانان مأمور شده‌اند که بدین منظور گروه و تشکیلاتی توانمند فراهم آورند تا به رستگاری نایل آیند: "وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ" (آل عمران/۱۰۴) و به هنگام برخورداری از قدرت و حاکمیت از این تفضل الهی در جهت بسط امر به معروف و نهی از منکر بهره گیرند "الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ" (حج/۴۱) از آیات قرآن کریم می‌توان استفاده کرد که سرنوشت ترک‌کنندگان نهی از منکر با

سرنوشت مرتکبان منکر گره خورده است و هلاکت و خسران فرجام شوم آنان است (اعراف/۱۶۳ - ۱۶۶).

لذا امر به معروف و نهی از منکر در شریعت اسلامی در قیاس با ادیان دیگر از اهمیت بیشتری برخوردار است و از همین رو یکی از اوصاف پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در تورات امر به معروف و نهی از منکر شمرده شده است: "الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ" (اعراف/۱۵۷) شاید اهمیت فوق العاده امر به معروف و نهی از منکر در اسلام از آن روست که این دین برای همه مردم در تمامی اعصار تشریح شده است (سبأ/۳۴، ۲۸؛ آل عمران/۱۹) و آخرین شریعت الهی است (احزاب/۴۰)، با این همه، این دو فریضه ویژه اسلام نیست و در ادیان آسمانی پیشین نیز واجب بوده است. بنابراین، انگیزه بعثت انبیاء تزکیه و تهذیب نفوس انسان‌ها بوده است و این مهم در پرتو امر به معروف و نهی از منکر حاصل می‌شود که برآیند عمل به این دو فریضه، امنیت اجتماعی بوده است. در نگاه معصومان (ع) نیز امر به معروف و نهی از منکر از مهم‌ترین برنامه‌هایی، است که خداوند انجامش را از پیامبران خواسته است و کسی که به انجام این برنامه الهی همت گمارد. در واقع، همگام با انبیاء الهی به اجرای رسالت عظیم آنان پرداخته و به موازات آن، امنیت را در جامعه، تحقق بخشیده است.

یکی از آسیب‌های جدی که در غیبت امر به معروف و نهی از منکر، جامعه را تهدید می‌کند بحران‌های مختلف اجتماعی است؛ زیرا امر به معروف و نهی از منکر بزرگ‌ترین و مهم‌ترین نقش اصلاحی و نیز کنترل اجتماعی را ایفا می‌کند. امر به معروف و نهی از منکر در حقیقت به منزله یک پوشش امن اجتماعی برای محافظت از جمعیت است؛ زیرا اگر مسأله امر به معروف و نهی از منکر در میان نباشد، عوامل مختلفی که دشمن بقای وحدت اجتماعی هستند از درون، ریشه‌های اجتماع را می‌خورند و آن را از هم متلاشی می‌سازند. و انهدان امر به معروف و نهی از منکر و بی

تفاوتی و ترک آن باعث می‌شود گناهان و منکرات در جامعه رواج یافته، خوبی‌ها و معروف‌ها مغفول و یا دگرگون شوند، جامعه‌ای که در آن ارزش‌ها کمرنگ شوند و ناهنجاری‌ها و بزه‌کاری‌ها گسترش پیدا کنند، دچار غضب و خشم الهی می‌شود. قرآن کریم در آیات بسیاری به این آسیب اجتماعی اشاره کرده و مسلمانان را از عواقب ناگوار و تلخ آن برحذر داشته است. بنابراین، عقل‌دوراندیش حکم می‌کند برای پیشگیری از دگرگونی و تغییر ارزش‌ها و در نتیجه از میان رفتن امنیت اجتماعی و شایع شدن فساد و تباهی باید از این دو فریضه بزرگ بیش‌ترین بهره را گرفت (خطیبی، ۱۴۸: ۱۴۳۰) اسلام به تمامی آنچه در ایجاد و استقرار و اصلاح جامعه اسلامی و انسان مسلمان دخالت دارد، توجه کرده است. واگذاری مردم به خود و برخورد نکردن در برابر کج روی‌ها و عدم تلاش برای تحقق راستی‌ها به معنای نابودی جامعه اسلامی است. تذکر و تنبه و توجه همگانی مسئولیتی عمومی است که جامعه را اصلاح و از خطرهای و گزندها محفوظ می‌دارد. بر پایه این حقیقت روشن است که امر به معروف و نهی از منکر در اسلام به عنوان یک تکلیف عمومی و نظارت همگانی واجب گشته است؛ ولی متأسفانه در جامعه این اصل بسیار ارزشمند دینی را کم می‌بینیم. بنابراین، با توجه به اهمیت امنیت اجتماعی در دین مبین اسلام امنیت مسلمین ارزش مضاعف دارد، چرا که فراتر از حق شهروندی است و به رسالت شهروند در قبال خود، جامعه و خداوند می‌انجامد. بنابراین، سؤالی که می‌توان برای این پژوهش منظور نمود، از این قرار است: امر به معروف و نهی از منکر چه نقشی در ایجاد امنیت اجتماعی می‌تواند داشته باشد؟

پیشینه تحقیق

در خصوص پژوهش‌های صورت گرفته مرتبط با تحقیق حاضر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

محمدی کنگ سفلی (۱۳۹۷) در تحقیقی تحت عنوان "امربه معروف و نهی از منکر؛ ابزاری مشارکتی-نظارتی در توسعه امنیت اجتماعی" به این نتیجه رسیده است که گسترش امر به معروف و نهی از منکر در جامعه و اقامه آن از سوی افراد، ارتقای امنیت و آرامش، انسجام و بقای جامعه، وحدت اجتماعی، عدالت اجتماعی، شکوفایی و توسعه اقتصادی را به همراه دارد و ترک آن نیز دگرگونی ارزش‌ها، سلطه اشرار و فاسدان، دخالت و سلطه بیگانگان، بحران‌های اجتماعی و شیوع افکار انحرافی را بدنبال دارد.

زاهدی (۱۳۹۶) در تحقیقی تحت عنوان "خطرات و پیامدهای ترک امر به معروف و نهی از منکر" به این نتیجه رسیده است که ترک امر به معروف و نهی از منکر دارای عواقب اخروی و عواقب دنیوی است. از آثار اخروی ترک امر به معروف و نهی از منکر ۱- گرفتاری در عذاب قیامت به خاطر ترک فریضه ۲- به دوش کشیدن بار گناه دیگران و عذاب مضاعف به خاطر عدم ارشاد و اتمام حجت بر آن‌ها می‌باشد و از آثار دنیوی ترک امر به معروف و نهی از منکر ۱- مستولی شدن بدن و انسان‌های شرور جامعه بر دیگران ۲- عدم اقامه‌ی واجبات در جامعه ۳- نزول بلاهای آسمانی و هلاک شدن انسان‌ها ۴- از بین رفتن امنیت اجتماعی ۵- جابه‌جایی معروف و منکر ۶- عدم استجاب دعا ۷- خاموشی وجدان ۸- خشک شدن چشم و افسردگی می‌باشد.

عبدی و عمران‌زاده (۱۳۹۳) تحقیقی تحت عنوان "بررسی راهکارهای اجرایی فریضه امر به معروف و نهی از منکر با پیشگیری از جرائم منافی عفت" با روش توصیفی - پیمایشی انجام داده است. جامعه آماری تحقیق شامل کارکنان پایور گشت پلیس امنیت اخلاقی، پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان

آذربایجان غربی، کارکنان ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر فرماندهی انتظامی استان آذربایجان غربی، کارکنان مرکز مشاوره و مددکاری معاونت اجتماعی استان آذربایجان غربی و کارکنان گشت کلانتری‌های ۱۰گانه فرماندهی انتظامی مرکز استان آذربایجان غربی بوده است. نتایج و یافته‌های تحقیق نشان داد: سه فرضیه در نظر گرفته شده این تحقیق شامل تأثیر راهکارهای انتظامی، راهکارهای فرهنگی و راهکارهای اجتماعی فریضه امر به معروف و نهی از منکر در پیشگیری از جرایم منافی عفت به تأیید رسید. نتایج همچنین نشان داد که هر سه راهکار در پیشگیری از جرایم منافی عفت مؤثر است. در بررسی و تحلیل نتایج مؤثر، تمامی شاخص‌های شناسایی شده با توجه به نظر پاسخگویان در پیشگیری از جرایم منافی عفت مفید و تأثیرگذار هستند.

جمشیدی و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقی تحت عنوان "تحلیلی نو و عملی از امر به معروف و نهی از منکر در انتظام اجتماعی" به این نتیجه دست یافته است که امر به معروف و نهی از منکر در ایجاد امنیت و انتظام اجتماعی تأثیر بسزایی دارد. به طوری که گسترش امر به معروف و نهی از منکر در اجتماع به هدایت افراد و اصلاح جامعه و برقراری امنیت در راستای نظم اجتماعی کمک موثری می‌کند. انضباط اجتماعی بر پایه فریضه امر به معروف و نهی از منکر باعث اقامه واجبات و اصلاح امور دین و دنیا و به تبع آن برقراری نظم و امنیت اجتماعی می‌شود.

۱- معروف و منکر

در مفردات راغب آمده است: "معروف" نام هر کار نیکی را گویند که به وسیله عقل و شرع، حسن و نیکی آن روشن شده باشد. این کلمه از ماده "عرف" است؛ یعنی آن کاری که نیکی اش برای مردم متدین مشخص شده و آن را پسندیده‌اند. (راغب اصفهانی، ۱۳۸۷: ۳۳۴) "منکر" از کلمه "انکار" است و عبارت از فعلی می‌باشد که عقول صحیح یا شرع به زشتی و قبح آن حکم می‌کند. بنابراین، "منکر" به هر فعلی

گفته می‌شود که عرف جامعه از آن ناراضی باشد و آن را قبول نکنند. (راغب اصفهانی، ۱۳۸۷:۵۰۷).

۲- امر به معروف و نهی از منکر

مردم را قولاً و عملاً به کار نیک واداشتن و از زشت‌کاری بازداشتن، از "واجبات کفائیه" و به فتوای شیخ طوسی، عینیه "دین مقدس اسلام" است و به ادله عقلیه و نقلیه به اثبات رسیده و در قرآن و حدیث بسی بر آن تأکید شده است، و امر به مستحب و نهی از مکروه مستحب است (حسینی دشتی، ۱۳۷۹:۵۰۴).

پس، امر به معروف عبارت از تشویق واداشتن دیگران به انجام افعال و کسب صفاتی است که سعادت دنیا و آخرت فرد را تأمین و تضمین می‌کند؛ نظیر: ایمان، تفکر، تقوا، احسان، خوش‌خلقی، نیکوکاری، عبادات، نظم در امور، کار کردن، دفاع از ناموس، خاک، جان، تحصیل علم و کمالات روحی و روانی و جسمی و نظایر آن. نهی از منکر نیز عبارت از بازداشتن و نهی دیگران از انجام افعال یا داشتن صفاتی است که از جانب خداوند و عقل و شرع زشتی آن‌ها معلوم شده است؛ مانند: شرک، نفاق، دنیامداری، غفلت، جهالت، فسق و فجور، ظلم به هر نحوی و به هر کسی، عهد شکنی، بی‌تقوایی، بی‌نظمی، بی‌کاری، بی‌حیایی، بی‌سوادی، و نظایر آن‌ها.

۳- امنیت

امنیت^۱، به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است. پس امنیت به معنای سلبی از خطر رهیدن، دوری از تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس و نگرانی است و یا به لحاظ معنای ایجابی وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است (ماندل، ۱۳۷۹:۴۴).

۴- امنیت اجتماعی

امنیت اجتماعی^۱ را می‌توان به عنوان ایمنی خاص مردم تعبیر کرد این مفهوم دو وجه قابل تفکیک دارد. در یک وجه امنیت اجتماعی در قالب ایمنی خاطر یک شهروند به عنوان نماینده تمامی مردم مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این بررسی، امنیت اجتماعی یک جامعه (یک کشور، یک شهر و یا یک محله) بر اساس میزان رضایت‌مندی و آرامش خاطر یک عضو نمونه آن جامعه بررسی و ارزیابی می‌شود. در این نوع مطالعه، جامعه مجموعه‌ای همگن تلقی شده و از تفاوت‌ها، نابرابری‌ها و ناهمگنی‌های درون جامعه صرف‌نظر می‌شود.

وجه دوم امنیت اجتماعی به تعامل افراد جامعه با یکدیگر نظر دارد. در این بعد، رابطه مردم یک جامعه با دولت، نهادها و مردم دیگر جوامع مدنظر می‌باشد. اما به صورت اجمال می‌توان امنیت اجتماعی را چنین تعریف کرد: "امنیت اجتماعی توانایی جامعه برای حفظ هویت، منافع و ویژگی‌های اساسی خود در برابر شرایط متحول و تهدیدات و نیز توانایی ارتقای وضعیت اجتماعی به سمت ارزش‌ها و آرمان‌های جامعه است" (گروه مطالعات امنیت اجتماعی، ۱۳۸۹، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی).

امنیت اجتماعی به توانایی جامعه برای حفظ ویژگی اساسی خود در برابر شرایط متحول و تهدیدات واقعی یا احتمالی مربوط است و به‌طور خاص این امنیت درباره قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای تکامل الگوهای داخلی مذهب، زبان، فرهنگ و هویت ملی و رسوم است (نویدینیا، ۱۳۸۲).

امربه معروف و نهی از منکر در اسلام و اهمیت آن

دین اسلام از سه بخش تشکیل شده است: اعتقادات، احکام و اخلاقیات. اعتقادات درباره باورهای فکری و عقیدتی، احکام درباره دستورات عملی و فعلی و اخلاقیات هم درباره چگونگی کسب فضائل و دوری از رذائل است.

از میان این سه بخش، احکام- که مربوط به اعمال ظاهری یک مسلمان می‌شود- مسائل و آموزه‌های دینی گسترده‌ای را در بر می‌گیرد. نام دیگر این دستورات "فروع دین" است و امر به معروف و نهی از منکر در این بخش قرار می‌گیرد. امر به معروف یعنی دعوت به انجام اعمال شایسته و نهی از منکر یعنی جلوگیری از بدی و آنچه برای سعادت انسان ضرر دارد. راغب اصفهانی معتقد است: معروف به عملی گفته می‌شود که از راه عقل یا شرع، نیکویی آن شناخت شده باشد و منکر به کاری گفته می‌شود که به واسطه عقل یا شرع، نیکویی آن انکار شده باشد (راغب اصفهانی، بی تا: ۳۴۳).

اسلام از واژه "معروف" استفاده کرده است؛ یعنی هر کار خیر و نیک که شامل واجبات و مستحبات می‌شود؛ البته، امر به واجبات، واجب و امر به مستحبات، مستحب است. منکر نیز شامل همه افعال حرام و مکروه می‌شود؛ با این توضیح که نهی از محرمات، واجب و نهی از مکروهات، مستحب است.

در قرآن کریم و روایات اسلامی، از اهمیت این دو فریضه و نقش اصلاحی آن‌ها و زیان‌ها و مفسدات ترک آن دو تکلیف، بسیار سخن گفته شده و به‌عنوان برترین فریضه به شمار آمده است که فرایض و احکام الهی دیگر، در پرتو امر به معروف و نهی از منکر، قوام و استواری می‌یابد. قرآن کریم می‌فرماید: "وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ" (توبه/۷۱) مردان و زنان مومن، بعضی اولیای بعضی دیگرند، امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند"

خداوند در این آیه، تمام مؤمنان را با تفاوت‌هایی که از منظر جنس (مرد و زن) دارند دارای یک حقیقت می‌داند و آن اینکه هیچ‌گونه اختلاف و تفرقه‌ای میان آن‌ها وجود ندارد؛ یعنی هر کدام باید نسبت به دیگری احساس وظیفه و مسؤولیت کنند، پس امر به معروف و نهی از منکر برخاسته از رشته ولایت است و همه اعضای جامعه

را به هم پیوند می‌دهد. این ولایت، روحی است که پیکر امت اسلامی را به وحدت می‌رساند (طباطبایی، ص ۳۳۸).

در روایات اسلامی نیز بر انجام " امر به معروف و نهی از منکر " از سوی مؤمنان تأکید شده است.

علی (ع) فرمود: "كُنْ بِالْمَعْرُوفِ أَمِيراً وَعَنِ الْمُنْكَرِ نَاهِياً وَبِالْخَيْرِ عَامِلاً وَبِالشَّرِّ مَانِعاً" (غررالحکم و دررالکلم: ۳۳۲)

در تمام حالات امرکننده به معروف و نهی‌کننده از منکر باشد، به خیر و نیکی عمل کن و بدی را جلوگیری کن.

امام صادق(ع) فرمود: "الأمرُ بالمعروفِ والنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاجِبَانِ عَلَي مَنْ أَمَكَّنَهُ ذَلِكَ" امر به معروف و نهی از منکر دو امر واجب هستند بر کسی که بر آن دو قدرت داشته باشد. (حر عاملی، ۱۲۵: ۱۴۰۹)

امر به معروف و نهی از منکر، همان حکم دینی و واجب الهی است که به عنوان «نظارت همگانی» باید در جامعه اسلامی به اجرا درآید تا زمینه برای برپایی دیگر واجبات مهیا گردد؛ امنیت برقرار شود، کسب و کار مردم حلال گردد، حقوق افراد تأمین شود و در سایه آن از دشمنان انتقام گرفته شود.

امام باقر(ع) می‌فرماید:

در آخرالزمان گروهی خواهند زیست که میانشان عده‌ای هستند ریاکار، تظاهر به خواندن قرآن و انجام عبادات کرده، بدعت‌گذار و نادانند، امر به معروف نکرده و نهی از منکر نمی‌نمایند، مگر آنکه ایمن از ضرر و زیان باشند. برای خود عذر و بهانه می‌تراشند و دنباله رو لغزش و کجروی‌های عالمان و عمل فاسدشان هستند. نماز و روزه تا وقتی به جای می‌آورند که برای جان و مالشان ضرری نداشته باشد، اما اگر نماز به اموری که با اموال و جسم‌شان انجام می‌دهند، ضرر رساند، نماز را نمی‌پذیرند؛ چنانکه والاترین و بهترین واجبات را نپذیرفته بودند. امر به معروف و نهی از منکر فریضه‌ای

بزرگ بوده، دیگر واجبات به وسیله آن استوار می‌گردد. غضب خدای - عزوجل - بر مردمان در آنجا که فریضه ترک شود، صورت می‌پذیرد و همگان را گرفتار عذابش می‌کند. سپس نیکان در سرای فاجران هلاک می‌شوند و خردسالان در سرای بزرگسالان. امر به معروف و نهی از منکر، راه پیامبران و شیوه صالحان است. فریضه‌ای بزرگ می‌باشد که بدان واجبات برپا شده، راه‌ها ایمن گردیده، کسب و کار حلال گشته، مظالم برطرف می‌شود. نیز زمین آباد شده، حق از دشمنان گرفته می‌شود و کارها سامان می‌یابد. پس با دل‌هایتان منکر را زشت شمیرید و با زبان‌هایتان بگویید و از کار ناویرا باز دارید و به وسیله امر به معروف و نهی از منکر با گناهکاران رویارویی کرده، در راه خدا از سرزنش ملامت‌گران نهراسید. اگر پذیرفتید و به راه حق بازگشتند، بر آنان مجازاتی نیست. کیفر برای کسانی است که به مردم ستم کرده، به ناحق روی زمین ظلم می‌کنند. برای اینان عذاب دردناک است.

ظهور و بروز ناهنجاری‌های فردی و اجتماعی، فساد و بحران‌های مختلف در زندگی انسان از یک سو، معلول گناهان و رفتارهای ناصواب خلاف فطرت و سوء استفاده از نعمت فطری اختیار می‌باشد و از سوی دیگر، محصول بی‌توجهی دیگران به حقوق فطری خود در امر و نهی شرعی نسبت به گناه و خطای دیگران؛ یعنی بخشی از تقصیر برعهده و دوش افراد دیگر جامعه و حکومت به عنوان مسئول اجرای احکام دینی و فراهم کننده بستر مناسب برای رشد فضایل و کرامات و کمالات واقعی انسانی است (بسیج، ۱۳۸۹: ۲۲).

آنچه که جامعه امروز ما را تحت تأثیر ناهنجاری‌های اجتماعی و بحران‌های گوناگون اخلاقی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی قرار داده است، نتیجه نهادینه نشدن امر به معروف و نهی از منکر و عدم تبیین حدود و ثغور عقلی و نقلی اختیار و آزادی آحاد جامعه از یک سو و عدم پایبندی درست و کامل دولت‌های دینی در انجام

وظایف خود در این حوزه از سوی دیگر است که با مراجعه به اصل هشتم قانون اساسی می‌توان از آن آگاه شد.

فریضه امر به معروف و نهی از منکر در دین مبین اسلام جزء اعتقادات مهم به شمار می‌رود. یکی از علل جلوگیری از انحراف در دین اسلام - همچون سایر ادیان - عمل به فریضه امر به معروف و نهی از منکر است. اگر مسلمانان نمی‌خواهند به سرنوشت پیروان سایر ادیان دچار شوند، باید یکدیگر را به انجام صحیح نیکی‌ها و پرهیز از زشتی‌ها سفارش کنند (رکنی، ۱۳۸۸: ۲۱۵).

قرآن کریم اهمیت این فریضه را در راه رسیدن به رستگاری، این گونه بیان می‌کند: "وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ" (آل عمران/ ۱۰۴)

باید از شما گروهی باشند که دعوت به نیکی و امر به خوبی و نهی از بدی کنند و آنان همان رستگارانند.

بنابراین، امر به معروف و نهی از منکر، تدبیری است از سوی باری تعالی برای وضعیت خاص؛ یعنی اولاً و بالذات پیشنهاد اسلام، آموزش، تربیت و دعوت به یادگیری آموزه‌های دین و اصرار به برپایی واجبات و دوری از محرمات است که این کار با شناساندن واجبات و محرمات آغاز می‌شود؛ ثانیاً و بالعرض دستور امر به معروف و نهی از منکر صادر می‌شود و آن در زمانی است که فرد یا افراد یا در سطح وسیع‌تر، جامعه اسلامی با وجود شناخت واجب، حرام، مکروه و مستحب از انجام آنها سرباز می‌زند (رکنی، ۱۳۸۸: ۲۱۶).

در حدیثی از پیامبر اکرم (ص) نقل شده که در باره امنیت جامعه می‌فرمایند: باید امر به معروف و نهی از منکر کنید و گرنه خداوند، ستمگری را بر شما مسلط می‌کند که نه به پیران احترام می‌گذارد و نه بر خردسالان رحم می‌کند. صالحان شما دعا می‌کنند ولی مستجاب نمی‌شود و از خداوند یاری می‌طلبند، اما خدا به آن‌ها کمک

نمی‌کند و حتی توبه می‌کنند و خداوند از گناهانشان در نمی‌گذرد (مکارم شیرازی، ۱۳۳۷).

نقش امر به معروف و نهی از منکر در ایجاد امنیت اجتماعی

امریه خوبی‌ها و نهی از بدی‌ها دو اصل پذیرفته شده همه اقوام و ملل در طول تاریخ زندگی انسان بوده است، زیرا این دو اصل در بردارنده منافع انسان‌ها و منطبق با عقل و فطرت‌اند. از آنجا که افراد یک جامعه سالم، مانند اعضای بدن، در راه زندگی اجتماعی و ایجاد حیات صحیح انسانی سهیم و شریک می‌باشند و هیچ یک از آن‌ها نمی‌توانند در برابر قوت‌ها و کاستی‌های جامعه بی‌تفاوت باشند، مسأله نظارت همگانی، امر به معروف و نهی از منکر، برای جلوگیری از فساد و سوق دادن جامعه به سوی اصلاح ضرورت می‌یابد.

امام محمدباقر (ع) فرموده‌اند: "به وسیله امر به معروف و نهی از منکر راه‌ها ایمن می‌شود" (حرعاملی، ۱۴۰۹ه.ق). امنیت اجتماعی به میزان زیادی به پیروی از هنجارها و ارزش‌های موجود در جامعه و عدم انحراف از آن‌ها بستگی دارد. بررسی جوامع مختلف در طول تاریخ حاکی از آن است که زندگی اجتماعی انسان‌ها همواره دستخوش نامالایمات و حوادث است و در همه جوامع بدون استثناء انحراف در همه اشکال آن موجود است و ناامنی به طرق گوناگون اجتماع بشر را تهدید نموده است. اما نکته‌ای که در اینجا مهم می‌باشد، نوع جلوگیری و به کنترل در آوردن این انحرافات و رسیدن به امنیت نسبی است. هر چه کنترل تهدیدها و انحرافات در جوامع با نیروهای قوی‌تر و کارسازتر صورت بگیرد، میزان برقراری امنیت نیز گسترده‌تر خواهد بود. به عبارت دیگر، راه تحقق امنیت در جامعه و جلوگیری از بزه کاری و انحرافات اجتماعی، وجود یک سیستم کنترل اجتماعی مؤثر و کارآمد است. از سویی دیگر امر به معروف و نهی از منکر فرایند ایجاد شناخت و شکل‌دهی بایدها و نبایدهاست. ایجاد شناخت و آگاهی نسبت به معروف‌ها (ارزش‌ها) و فواید عمل به

آن‌ها و به دست آوردن بینش صحیح نسبت به منکرات یا همان عوامل تهدید ارزش‌ها و مضرات و آسیب‌های آن در ساختار اجتماع می‌باشد. این شناخت که صفت برانگیزاننده و محرک بودن را در خود دارد، باعث بیدار شدن میل یا ذوق فطری انسان‌ها در جذب نیکی‌ها و طرد بدی‌ها و احیا و حفاظت از هنجارهای مقبول و همنوایی اعضای جامعه در این امر می‌شود. به این ترتیب، امر به معروف و نهی از منکر با شناختی که در افراد جامعه نسبت به نیکی‌ها و بدی‌ها ایجاد می‌کند به حفظ ارزش‌ها و هنجارهای موجود در جامعه و تحقق امنیت اجتماعی یاری می‌رساند.

برای روشن‌تر شدن نقش فریضه امر به معروف و نهی از منکر در ایجاد امنیت و انتظام اجتماعی باید به آثار آنان در اجتماع توجه کرد آثاری همچون:

۱- امنیت: هر جامعه‌ای برای پویایی خویش نیازمند آرامش و امنیت از جانب داخل و خارج است. از مهم‌ترین آثار اجتماعی امر به معروف و نهی از منکر حفظ امنیت می‌باشد و سایر آثار اجتماعی این فریضه مثل بقای جامعه، وحدت، اجرای احکام، آبادانی و سازندگی و... همگی در راستای برقراری امنیت در جامعه، قرار می‌گیرند و وجود آن‌ها به نوعی با ایجاد امنیت مرتبط می‌باشد. امام باقر(علیه السلام) درباره تأثیر امر به معروف و نهی از منکر در امنیت اجتماعی می‌فرماید: *إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ مِنْهَاجُ الصَّالِحَاءِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ وَ تَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَ تَجَلُّ الْمَكَاسِبُ وَ تُرَدُّ الْمَظَالِمُ وَ تُعْمَرُ الْأَرْضُ وَ يُتَّصَفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَ يَسْتَقِيمُ الْأَمْرُ.* "و فریضه بزرگی است که دیگر فرایض به واسطه آن بر پا می‌شود، و راه‌ها امن می‌گردد و درآمدها حلال می‌شود و حقوق پایمال شده به صاحبانش برمی‌گردد، زمین آباد می‌شود و (بدون ظلم) حق از دشمنان گرفته می‌شود و کارها سامان می‌پذیرد. (حرعاملی، ۱۴۰۹ه.ق، ج ۱۱: ۳۱۹- حر عاملی، ج ۱۶، ص ۱۱۹).

بنابراین امر به معروف و نهی از منکر در حلال شدن درآمدها و از بین رفتن فقر و گرسنگی نقش ویژه‌ای دارد؛ مثلاً امر کردن به مردم در خصوص دادن زکات و خمس

و صدقات و... در کمک به محرومان و نیازمندان معضل گرسنگی و فقر خود به خود از میان برداشته می شود. فاصله طبقاتی افراد جامعه کم می شود و اقتصاد جامعه دچار رونق می شود. همچنین، با نهی از منکر اقتصادی، بساط انواع مفساد اقتصادی مثل ربا، رشوه، کم فروشی، غش در معامله، قمار و... برچیده شده یا با انواع قاچاق کالا و ارز و احتکار و... مقابله می شود و با متخلفان و قاچاقچیان به شدت برخورد می شود. اینجاست که جامعه امنیت اقتصادی خویش را باز می یابد و به ثبات اقتصادی می رسد. دستگاه های اقتصادی می توانند به نوعی موجب تحکیم و تثبیت این فریضه الهی باشند مثلاً در ارائه محصولات و مدل های خود بومی سازی کرده و همچنین در عرصه فرآورده های اقتصادی با معیار اسلامی بومی شوند و توجه ویژه ای به آثار و پیامدهای مثبت و منفی برنامه های اقتصادی و برنامه های کلان آن در سیاست و فرهنگ نیز مدنظر قرار گیرد. امیر مؤمنان علی علیه السلام درباره ترک امر به معروف و نهی از منکر فرمودند: "لَا تَتْرُكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيُؤَلِّيَ عَلَيْكُمْ شَرَّكُمْ ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ" (نهج البلاغه، نامه ۴۷) امر به معروف و نهی از منکر را ترک نکنید که بدهای شما بر شما مسلط می گردند، آنگاه هر چه خدا را بخوانید جواب ندهد!

۲- انسجام و بقای جامعه و وحدت آن: افراد انسانی در جامعه به سان سرنشینان یک کشتی، دارای سرنوشت یکسانی هستند و مسافران کشتی صرف نظر از مقرراتی که توسط مؤسسه کشتی رانی یا ناخدا به آنها ابلاغ می شود، به طور طبیعی حق دارند و موظفند از اموری که ممکن است آن ها را در کام دریا جای دهد شدیداً جلوگیری به عمل آورند و در جهت حفظ کشتی و مسافران از خطرات کوشش نمایند. در این باره داستانی از امام باقر (علیه السلام) نقل شده که خدا به حضرت شعیب وحی کرد که من صد هزار نفر از قوم تو را هلاک خواهم کرد که چهل هزار نفر از آن ها اهل معصیت و گناه و شصت هزار نفر هم از خوبان هستند. حضرت شعیب گفت: اشرار مستحق عذابند ولی اخیار چرا؟ خداوند فرمود: آنها با اهل گناه سستی کردند و برای غضب

من غضبناک نمی شدند. (حر عاملی، ۱۴۰۹.ق: ج ۱۱: ۴۱۹) آیات ۱۶۳ تا ۱۶۶ سوره اعراف نیز چنین معنایی را بازگو نموده است: "سَأَلْتَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةً الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حَيْثَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَ يَوْمَ لَا يُسَبِّتُونَ لِاتَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبُئُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ" (۱۶۳)

"و از آنها درباره (سرگذشت) شهری که در ساحل دریا بود پرس. زمانی که آنها در روزهای شنبه، تجاوز (و نافرمانی خدا) می کردند؛ همان هنگام که ماهیانشان، روز شنبه (که روز تعطیل و عبادت بود، بر سطح آب) آشکار می شد؛ اما در غیر روز شنبه، به سراغ آنها نمی آمد، این گونه آنها را به چیزی آزمایش کردیم که نافرمانی می کردند."

"وَ إِذِ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ" (۱۶۴)

و (به یاد آر) هنگامی را که گروهی از آنها گفتند: "چرا گروهی (گنهکار) را که خداوند هلاکشان خواهد کرد، یا به عذاب شدیدی گرفتار خواهد ساخت، اندرز می دهید؟!« این اندرزها، برای اعتذار (انجام وظیفه) در پیشگاه پروردگار شماست، (به علاوه) شاید آنها (بپذیرند) و تقوا پیشه کنند."

"فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَ أَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ" (۱۶۵) اما هنگامی که تذکراتی را که به آنها داده شده بود فراموش کردند، (و لحظه عذاب فرا رسید) نهی کنندگان از بدی را رهایی بخشیدیم، و کسانی را که ستم کردند، بخاطر نافرمانی شان به عذاب شدیدی گرفتار ساختیم.

"فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ" (۱۶۶).

(آری) هنگامی که در برابر آنچه از آن نهی شده بودند سرپیچی کردند، به آنها گفتیم: "به شکل میمون‌هایی طرد شده در آید" بنابراین از دید قرآن و روایات امر به معروف و نهی از منکر ضامن بقای جامعه و ترک این دو سبب نابودی و هلاک جوامع است.

۳- **ضمانت اجرای احکام و دستورات الهی:** امر به معروف و نهی از منکر به عنوان اصل "نظارت عمومی" یا "ضمانت اجرایی" قوانین اسلام مطرح می‌باشد. خدا نظارت بر حسن اجرای احکام الهی را برعهده فرد فرد جامعه اسلامی از هر قشری نهاد، از این رو هر فرد و گروهی همواره چشمان بیدار امت اسلامی را مراقب خویش دانسته و تلاش می‌کند حتی الامکان قوانین اسلامی را رعایت نموده و زیر پا نگذارد. امام باقر(ع) می‌فرماید: "امر به معروف و نهی از منکر فریضه بزرگی است که به سبب آن واجبات بر پا می‌شود." (حرعاملی، ۱۴۰۹ ه.ق: ۴۱۹)

۴- **برقراری عدالت اجتماعی:** نظارت عمومی بر حسن اجرای احکام عدالت گستر اسلام زمینه فراگیری عدالت اجتماعی را فراهم می‌سازد. قرآن کریم در آیه ۱۰۴ سوره آل عمران می‌فرماید: "وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ" باید برخی از شما مسلمانان خلق را به خیر و صلاح دعوت کنند و امر به نیکو کاری و نهی از بدی‌ها بنمایند" از این رو جامعه‌ای رستگار است که امر به معروف و نهی از منکر در آن زنده باشد. امام علی(ع) در این مورد می‌فرماید: "... امر به معروف و نهی از منکر با برگرداندن مظالم (به صاحبان اصلی آن) و مخالفت ستمگر همراه است. همچنین تقسیم (عادلانه) بیت المال و غنایم را در پی دارد و صدقات (مالیات های شرعی) از جاهای لازم گرفته شده و در جای حق و مناسب مصرف می‌شود (حرعاملی، ۱۴۰۹ ه.ق: ۴۵۹).

۵- **آبادانی و سازندگی در جامعه:** عمران و آبادانی کشور ساختار امر به معروف و نهی از منکر است. اما محمد باقر(ع) در این مورد می‌فرماید: "به وسیله امر به معروف و نهی از منکر سرزمین‌ها آباد می‌شود" (حرعاملی، ۱۴۰۹ ه.ق: ۳۵۹)

۶- **خیر و سلامتی:** رسول اکرم (ص) در این باره می‌فرماید: "امت من تا زمانی که امر به معروف و نهی از منکر کنند در خیر و سلامتی‌اند." (حرعاملی، ۱۴۰۹ ه.ق: ۱۳۲) امام علی(ع) می‌فرماید "هر که در او سه چیز وجود داشته باشد، دنیا و آخرتش سالم

خواهد بود: اول اینکه امر به معروف کند و اگر کسی او را به معروف امر کرد آن را بپذیرد. دوم اینکه از کارهای زشت نهی کند و خود نیز از مرتکب شدن منکر بپرهیزد و سوم آنکه حدود خدا را رعایت کند (نوری، ۱۴۰۸ه.ق: ۲۰۶/۱۲).

۷- تضعیف جبهه نفاق: خداوند متعال این برنامه را بسیار زیبا در آیه شصت و هفت سوره توبه بیان می‌نماید که منافقان سعی در امر به منکر و نهی از معروف دارند و مومنان باید با امر به معروف و نهی از منکر توطئه آنان را خنثی نمایند. "الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَ يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ" "مردان منافق و زنان منافق، همه از یک گروهند! آن‌ها امر به منکر و نهی از معروف می‌کنند و دست‌هایشان را (از انفاق و بخشش) می‌بندند خدا را فراموش کردند و خدا (نیز) آن‌ها را فراموش کرد (و رحمتش را از آنها قطع نمود) به یقین، منافقان همان فاسقانند" (توبه/۶۷)

۸- شکوفایی اقتصاد: اقتصاد سالم منوط به امر به معروف و نهی از منکر است. با امر به معروف و نهی از منکر راه‌های صحیح کسب و تجارت و پیشرفت صنعت، هموار گشته و هر کسی در خور استعداد خویش به امرار معاش می‌پردازد و بیکاری، گران‌فروشی، احتکار و سایر انحرافات اقتصادی ریشه‌کن می‌گردد. امام محمد باقر(ع) در ادامه حدیث جابر می‌فرماید: "به وسیله امر به معروف و نهی از منکر کسب‌ها حلال می‌شود." (حر عاملی، ۱۴۰۹ه.ق: ۳۵۹) در آیه ۹۶ سوره اعراف آمده است: "وَلَوْ أَن أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ" و اگر مردمی که در شهرها و آبادی‌ها زندگی دارند ایمان بیاورند و تقوی پیشه کنند برکات آسمان و زمین را بر آن‌ها می‌گشایم ولی (آن‌ها حقایق را) تکذیب کردند ما هم آنان را به کیفر اعمالشان مجازات کردیم". به موجب آیه ایمان و تقوا سبب نزول برکات الهی می‌شود (قرائتی، ۱۳۸۶: ۳۶) و یکی از مصادیق تقوی امر به معروف و نهی از منکر است.

روش شناسی

تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی می‌باشد و برای دستیابی به اهداف پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی (اسنادی) و در سه مرحله: تأمل در مسأله-گردآوری داده‌ها و تحلیل داده استفاده شده است. به این منظور، در مقاله حاضر با شناسایی و بررسی و واکاوی ادبیات موجود، متون-کتب و مجلات، مقالات و سایت‌های معتبر علمی مرتبط با موضوع پژوهش تلاش شده است به صورت هدفمند به بررسی آثار امر به معروف و نهی از منکر در امنیت و انتظام جامعه پرداخته شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله، بیان داشتیم که "امر به معروف و نهی از منکر" در تمام ادیان الهی بوده است و پیامبران خدا به درستی به آن عمل می‌کردند. امر به معروف و نهی از منکر، رمز پایداری و برپایی دستورات الهی و شور و نشاط جامعه است. با امر به معروف و نهی از منکر بی‌تفاوتی از میان مردم برداشته می‌شود و همه افراد در برابر یکدیگر مسؤول شناخته می‌شوند. با امر به معروف و نهی از منکر زمینه تحقق همه احکام الهی و ارزش‌های دینی در جامعه فراهم می‌شود. این مطلب به تمامی پیروان ادیان آسمانی، به خصوص شیعیان می‌آموزد که اگر بخواهند در مسیر حق و حقیقت و نزدیکی به ظهور آن منجی عالم، گام بردارند، باید در زندگی خود عمل به امر به معروف و نهی از منکر را فراموش نکنند. انسان در پرتو اجرای این دو فریضه از پرتگاه سقوط نجات یافته و به سوی روح تکامل انسانی پر می‌گشایند. بنابراین اگر طرح و برنامه امر به معروف و نهی از منکر درست پیاده شود، اهرمی نیرومند برای

ریشه کن کردن فساد و عاملی استوار برای سوق دادن فرد و جامعه به سوی تکامل همه جانبه معنوی و مادی خواهد شد. به طور کلی، باید گفت که امن سازی جامعه دینی یکی از راه‌هایی است که اسلام برای مبارزه با گناه و انواع گوناگون فساد ارائه فرموده است. این قانون به تمام مسلمانان اجازه می‌دهد، بلکه آن‌ها را موظف می‌سازد که بر اجرای قوانین الهی مسئول باشند و اگر کسی را دیدند که قانون شکنی می‌کند، بی تفاوت نباشند بلکه با روش عقلانی و صحیح در صدد اصلاح او برآیند و نهی از منکر کنند و از پیدایش ناامنی پیشگیری نمایند. بنابراین اگر ما می‌خواهیم اصل امر به معروف و نهی از منکر در زندگی مان جواب بدهد، در مرحله اول باید از راهش وارد شویم. راهش چیست؟ راهش محبت مهربانی و عطوفت است. راهش توجه به خواسته‌های منطقی طرف مقابل است. شما اگر می‌خواهید طرف مقابل تان را اصلاح کنید، زور و قلدری و اهرم فشار، قشقرق، داد و فریاد، ضرب و شتم، و آبروریزی جواب نمی‌دهد. با مهربانی و عطوفت است که می‌توان در طرف مقابل احساس گناه ایجاد کرد و او را دچار عذاب وجدان کرد. باید کاری کرد که وجدانش نهیب بخورد و مسئولیت پذیری از درون ایجاد شود. در جامعه هم اینطور است اگر منکری را می‌بینیم در مرحله اول با طرف مقابل با آرامش و با محبت سخن بگوییم. زبان نرم به قدری تأثیرگذار است که خدا می‌داند. وقتی شما چکشی برخورد کنید، مجرم را در جرم و متخلف را در تخلف ماهرتر می‌کنید و در این حالت جلوی تفکر او را می‌گیرید، جلوی نهیب نفس لوامه او را می‌گیرید. به جای این که به گناهانش فکر کند، به خطایش فکر کند که دست بردارد و تمرین کند خودش را اصلاح کند، مدام فکر می‌کند که چطور می‌تواند او را بیپچاند. البته، در این مقام خودمان هم بایستی عامل به معروف و ناهی از منکر باشیم تا حرفمان در طرف مقابل اثر بگذارد و همچنین باید توجه داشته باشیم که تذکر در حضور دیگران نباشد و در خفا انجام پذیرد.

منابع:

- قرآن کریم.
- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.
- بسیج، احمد رضا (۱۳۸۹) "امر به معروف و نهی از منکر و حقوق شهروندی" ماهنامه معرفت، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)، سال نوزدهم، شماره چهارم، صفحات ۳۰-۱۵.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد (۱۳۶۶). *غرر الحکم و درالحکم*. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- جمشیدی، مسلم، و همکاران (۱۳۸۸) "تحلیلی نو و عملی از امر به معروف و نهی از منکر در انتظام اجتماعی" *انتظام اجتماعی*، شماره ۴، صفحات ۱۴۳-۱۶۹.
- حسینی دشتی، مصطفی (۱۷۳۹). *معارف و معاریف*. بی جا.
- حر عاملی، محمد بن حسین (۱۴۰۹ هـ.ق). *وسایل الشیعه*. قم: ج ۱۶.
- حر عاملی، محمد بن حسین (۱۴۰۹ هـ.ق). *وسایل الشیعه*. قم: ج ۱۱.
- خطیبی، محمد (۱۴۳۰ هـ.ق) "مبانی عقلی امر به معروف و نهی از منکر" *فصلنامه پیام*، شماره ۹۲، صفحات ۱۴۹-۱۳۹.
- راغب اصفهانی، حسین (بی تا). *مفردات الفاظ قرآن*. تحقیق ندیم مرعشی، مکتبه المرتضویه، ص ۳۴۳.
- راغب اصفهانی، حسین (۱۳۸۷). *المفردات فی غریب القرآن*. بی جا.
- رکنی، محمد تقی (۱۳۸۸) "کارکردهای امر به معروف و نهی از منکر در اسلام و سایر ادیان" *فصلنامه پیام*، قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی، شماره ۹۸، صفحات ۲۱۲-۲۲۷.
- زاهدی، امیر (۱۳۹۶) "خطرات و پیامدهای ترک امر به معروف و نهی از منکر" *مجموعه مقالات همایش ملی مساله شناسی و پاسخگویی به مسائل قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر* صفحات ۱۶۵-۱۵۳.
- عبدی، توحید، عمران زاده مجید (۱۳۹۳) "بررسی راهکارهای اجرایی فریضه امر به معروف و نهی از منکر با پیشگیری از جرائم منافی عفت" *فصلنامه انتظام اجتماعی*، سال ششم، شماره اول، صفحات ۱۸۰-۱۵۹.
- طباطبایی، محمد حسین (۱۳۹۱ هـ.ق). *المیزان*. بیروت: موسسه الا علمی للمطبوعات، جلد نهم.

- کوک ، مایکل (۱۳۸۵). امر به معروف و نهی از منکر در اندیشه اسلامی . ترجمه احمد نمایی ، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی ، چاپ چهارم .
- "گروه مطالعات امنیت اجتماعی، (۱۳۸۹)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- قرائتی، محسن (۱۳۸۶). امر به معروف و نهی از منکر. تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- محمدی کنگ سفلی، احسان (۱۳۹۷) "امر به معروف و نهی از منکر: ابزاری مشارکتی-نظارتی در توسعه امنیت اجتماعی" مجموعه مقالات همایش ملی سرمایه اجتماعی و امنیت، قم: پردیس فارابی دانشگاه تهران. صفحات ۱۱۰۲-۱۱۱۷.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۳۷). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب اسلامیه، جلد ۳.
- نوری، حسین (۱۴۰۸ ه.ق). مستدرک الوسائل ومستنبط الوسائل. ج ۱۲، قم: موسسه آل البيت (ع).
- نوید نیا، منیژه (۱۳۸۲). شاخصهای امنیت اجتماعی. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

